

OPIS REALIZACJI CELÓW STATUTOWYCH

Załącznik do sprawozdania z działalności Fundacji Ośrodka KARTA za 2013 rok

CELE I STRATEGIA DZIAŁANIA

Fundacja Ośrodka KARTA jest niezależną, apolityczną organizacją pożytku publicznego, nie reprezentującą żadnej formacji światopoglądowej, religijnej czy kulturowej. Celem Fundacji jest upowszechnianie wiedzy o wydarzeniach i postawach w XX wieku, które mają wpływ na współczesne życie społeczne, zaspokajanie społecznych potrzeb poznawczych i edukacyjnych związanych z przeszłością, a także działania opiniotwórcze.

Fundacja zajmuje się gromadzeniem, przechowywaniem, upowszechnianiem i udostępnianiem świadectw życia społecznego Polski i regionu z XX wieku. Osia wszystkich działań jest archiwum, na które składają się zbiory dokumentów, ikonografii i dźwięków. Fundacja jest jednym z największych archiwów społecznych w Polsce i dąży do wzmocnienia podobnych sobie podmiotów.

Najważniejsze kierunki działania:

- gromadzenie rozproszonej społecznej dokumentacji oraz zapisanie pamięci świadków związanych z wybranymi wydarzeniami (mało znanymi i najczęściej nadużywanymi politycznie) z przeszłości naszej części Europy w XX wieku;
- dokumentowanie i upowszechnianie historii osób, które ucierpiały w wyniku działania systemów totalitarnych, a których losy nie są znane współczesnym;
- dokumentowanie i upowszechnianie tradycji postaw nonkonformistycznych – w warunkach totalitaryzmów, które w XX wieku dominowały w naszym regionie;
- mobilizowanie energii społecznej różnych środowisk i pokoleń (w tym młodzieży szkolnej), w Polsce i za granicą, do działań dokumentujących historię najbliższego otoczenia;
- promowanie atrakcyjnej formuły pisania o historii najnowszej – takiej, która sprawia, że przeszłe doświadczenia nie są traktowane jako drugorzędne wobec współczesności.

Fundacja Ośrodka KARTA realizuje swoje cele statutowe poprzez działalność archiwalną, edukacyjną, wydawniczą, wystawienniczą, oraz poprzez różnorodne programy i projekty dokumentacyjne.

Fundacja jest członkiem Ogólnopolskiej Federacji Organizacji Pozarządowych, Polskiej Izby Książki oraz europejskiej sieci EUSTORY

W 2013 roku Fundacja zakończyła realizację programu „Indeks Represjonowanych” - imiennej dokumentacji obywateli polskich II RP represjonowanych pod okupacją sowiecką. Program wraz z całym 25-letnim dorobkiem dokumentacyjno-archiwalnym został przekazany do Instytutu Pamięci Narodowej.

W 2013 roku nie ogłoszono również kolejnej edycji konkursu historycznego Historia Bliska.

DZIAŁALNOŚĆ ARCHIWALNA

I. ARCHIWA PAPIEROWE

Archiwum Ośrodka KARTA jest archiwum społecznym, którego zbiory w większości pochodzą od osób prywatnych. Jego działalność polega nie tylko na opracowywaniu i zabezpieczaniu materiałów archiwalnych, ale również na ich ciągłym pozyskiwaniu.

Archiwum Ośrodka KARTA dzieli się na: Archiwum Opozycji, Archiwum Wschodnie oraz Archiwum „Historii Bliskiej. Zbiory zajmują 1500 metrów bieżących półek. W 2013 roku zasób Archiwum powiększył się o 800 nowych numerów czasopism i 300 egzemplarzy książek ukazujących się w drugim obiegu wydawniczym, 100 dzienników z całego XX wieku oraz 20 kolekcji osobistych, środowiskowych i tematycznych. Równocześnie z pozyskiwaniem nowych zbiorów przeprowadzono akcję wymiany dubletów czasopism i książek wydawanych poza zasięgiem cenzury w latach 1976-89. Posiadane dublety przekazano 14 bibliotekom i instytucjom naukowym w Polsce.

W 2013 roku prace archiwalne polegały na opracowaniu nowych kolekcji oraz wprowadzeniu do Biblioteki Cyfrowej kolejnych rekordów zdigitalizowanych zbiorów.

Opracowano i zaopatrzone w inwentarze następujące kolekcje:

— **„Kolekcja Klubu Twórców i Działaczy Kultury „Kuznica”** – kolekcja została przekazana do Archiwum Ośrodka KARTA w 2012 roku. Jej zasób tworzą dokumenty organizacyjne i programowe Klubu oraz korespondencja jego członków. W 2013 roku cała kolekcja została opracowana i udostępniona czytelnikom. Kolekcja licząca 896 dokumentów, została podzielona na 48 jednostek archiwalnych.

— **„Kolekcja dzienników Jana de Virion z lat 1939-2009”** – kolekcja składa się z 29 tomów dzienników z lat 1980-2009 (4122 stron) wraz z dwoma tomami zawierającymi wspomnienia i listy z lat 1939-69. W 2013 roku każdy tom kolekcji został w pełni opracowany i zaopatrzony w ankietę zawierającą informację o zawartości tematycznej treści, wykaz nazwisk osób występujących w dziennikach oraz hasła rzeczowe.

— **„Dzienniki pisane po polsku w XX w. Historia minionego stulecia w świetle unikatowych źródeł historycznych”** – kolekcja składa się z 300 dzienników z lat 1889-1989. W 2013 roku wszystkie dzienniki wchodzące w skład kolekcji zostały zinwentaryzowane i opracowane.

— **Kolekcje osobiste Henryka Ebersa, Władysławy i Karola Szmidtów, Witolda Lis-Olszewskiego, Stanisława Okońskiego.** Do każdej kolekcji został opracowany inwentarz archiwalny opatrzony wstępem.

Wszystkie opracowane kolekcje są udostępniane w czytelni archiwum, inwentarze kolekcji dostępne są na stronach internetowych Ośrodka

W 2013 roku zdigitalizowano i upowszechniono w Bibliotece Cyfrowej 53 kolekcje osobiste (6000 stron) ze zbiorów Archiwum Wschodniego oraz 1100 tytułów czasopism wydawanych w Polsce poza cenzurą w latach 1976-90 (II etap – 35000 stron). **W sumie w 2013 roku zdigitalizowano 41 000 stron dokumentów i czasopism z zasobu Archiwum Ośrodka KARTA.**

II. ARCHIWUM FOTOGRAFII

Archiwum Fotografii Ośrodka KARTA od 1996 roku gromadzi, opracowuje i digitalizuje fotografie oraz ratuje i zabezpiecza zagrożone zbiory. Znajdują się w nim kolekcje wybitnych fotografów, ale przede wszystkim zdjęcia z rodzinnych albumów – fragmenty prywatnych historii, mniej obecnych w archiwach państwowych i oficjalnych dokumentacjach.

Zasób Archiwum to około **230 tysięcy zdjęć** w formie odbitek, negatywów, slajdów i plików cyfrowych. W jego zbiorach znajdują się unikatowe zdjęcia z końca XIX wieku i z

wieku XX, m.in. dziewiętnastowieczne portrety, zdjęcia z II Rzeczypospolitej – w tym Kresów Wschodnich, wydarzeń II wojny światowej, osób represjonowanych w ZSRR, życia codziennego w PRL, opozycji demokratycznej, stanu wojennego, czy transformacji ustrojowej w Polsce i w krajach Europy Środkowo-Wschodniej. W 2013 roku pozyskano do zbiorów Archiwum ponad 40 000 fotografii, w tym liczącą ok. 30 000 fotografii kolekcję fotografa Edwarda Grochowicza oraz kolekcję przedwojennych zdjęć autorstwa dziennikarza Jerzego Konrada Maciejewskiego (4 000 fotografii). Baza zdigitalizowanych i opracowanych zdjęć Archiwum Fotografii liczy obecnie ok. 67 tysięcy rekordów.

W 2013 roku zeskanowano i opisano merytorycznie 15 709 fotografii w tym:

— kolekcję 5062 zdjęć z kolekcji fotografi Ireny Jarosińskiej,

— kolekcję 4110 fotografii z kolekcji Fotograficzne Archiwum Opozycji,

— 3337 fotografii z 22 kolekcji sprzed 1939 roku,

— kolekcję zbiorów instytucji polonijnych (2000 fotografii ze zbiorów Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie, 1200 fotografii ze zbiorów Biblioteki Polskiej im. Ignacego Domeyki w Buenos Aires oraz Polaków mieszkających w Argentynie).

Wybrane fotografie są udostępnione na uruchomionej w 2012 roku stronie Archiwum Fotografii Ośrodka KARTA - foto.karta.org.pl. Obecnie jest na niej prezentowanych ponad 70 tysięcy fotografii ze zbiorów Ośrodka KARTA i instytucji polonijnych.

Zbiory Archiwum Fotografii są popularyzowane dzięki publikacjom i wystawom. Są drukowane w wydawnictwach Ośrodka KARTA (m.in. na łamach kwartalnika „Karta”). Fotografie fotoreporterki Ireny Jarosińskiej w 2013 roku zostały opublikowane w albumie „Irena Jarosińska: pismo obrazkowe”.

III. ARCHIWUM HISTORII MÓWIONEJ

Program „Historia Mówiona” koncentruje swoją działalność na pozyskiwaniu relacji biograficznych. Obecnie w Archiwum Historii Mówionej jest ponad 5 tys. nagrań dźwiękowych i ponad 100 nagrań wideo. W 2013 roku **pozyskano 109 relacji biograficznych i opracowano 60 relacji** w ramach następujących projektów:

- „**W kolejce po równość. Polska 1945 – 1956 w opowieściach kobiet**” – kontynuacja projektu realizowanego w 2012 r. W 2013 r. zrealizowano kolejnych 20 biograficznych wywiadów audio z kobietami pamiętającymi pierwszą dekadę Polski Ludowej, tj. okres od zakończenia wojny do Października 1956.

- „**Życiorysy emocjonalne. Przemiany społeczne w Polsce 1939-1989 z perspektywy psychoterapeutów**” – pozyskano relacje 20 terapeutów. Nagrania koncentrują się wokół znaczenia II wojny światowej i powojennych kryzysów dla kondycji psychicznej Polaków.

- „**Doświadczenie biograficzne w PRL oraz jego przepracowanie w powojennym pokoleniu 1945-1955**” – nagrano 30 wywiadów biograficznych z osobami urodzonymi w pierwszej dekadzie powojennej, reprezentujących różne kategorie zawodowe: robotników, rolników, przedstawicieli „prywatnej inicjatywy”, wolnych zawodów, naukowców, urzędników.

- „**Opracowanie kolekcji „Praca przymusowa i niewolnicza dla III Rzeszy”** – opracowano kolekcję 60 nagrań biograficznych, zarejestrowanych w latach 2005/2006 w ramach międzynarodowego projektu „International Slaved and Forced Labourer Documentation Project”, który dokumentował losy więźniów niemieckich obozów koncentracyjnych oraz robotników przymusowych i ukazywał różne formy pracy przymusowej i niewolniczej na rzecz III Rzeszy.

- „**Pokolenie II RP. Nagranie 30 osób urodzonych w latach 1918-1930**” - nagrano relacje biograficzne 30 osób – reprezentantów najstarszego pokolenia, którzy opowiadają o okresie przed rokiem 1939, czasie II wojny światowej, latach powojennych. Zapisane opowieści reprezentują różne rodzaje doświadczeń, ponieważ zróżnicowana była sama grupa rozmówców, którzy wychowali się w różnych rejonach II Rzeczypospolitej lub na emigracji i którzy pochodzili z różnych środowisk.

- „**Więźniowie okresu stalinizmu**” – nagrano 9 relacji biograficznych osób, które ze względów politycznych były więzione w okresie stalinizmu. Wśród nagranych osób są trzy kobiety i sześciu mężczyzn. Rozmówcy mówią o powodach aresztowania, warunkach w więzieniach i o swoim stosunku do powojennych zmian społeczno – politycznych.

Wszystkie pozyskane i zarchiwizowane nagrania zostały opracowane i są dostępne do odsłuchania w Czytelni Multimedialnej DSH. Informacje o nagraniach są też dostępne na portalu www.audiohistoria.pl.

IV. MIĘDZYNARODOWE ARCHIWUM BIAŁORUSKIE

W 2013 roku zainicjowaliśmy funkcjonowanie Międzynarodowego Archiwum Białoruskiego, którego celem jest wspomaganie niezależnych organizacji oraz osób prywatnych, które na Białorusi i poza nią zajmują się gromadzeniem źródeł historycznych, dokumentowaniem dziejów społeczeństwa białoruskiego i odkrywaniem „zafalszowanej” historii tego kraju w XX i XXI wieku. Partnerem Międzynarodowego Archiwum Białoruskiego jest Bielsat TV.

Pozyskano do współpracy m.in. Białoruską Bibliotekę i Muzeum im. Franciszka Skaryny w Londynie, Towarzystwo Kultury Białoruskiej na Litwie, Fundację Dziedzictwa Wielkiego Xięstwa Litewskiego, Towarzystwo Języka Białoruskiego im. Franciszka Skaryny w Mińsku, Fundację European Urban Institute, Białoruską Pamięć Narodową, Muzeum Białoruskie im. Iwana Łuckiewicza w Wilnie.

Osią działań archiwum jest utworzona polsko-białoruska strona internetowa programu www.mab.org.pl oraz Biblioteka Cyfrowa Międzynarodowego Archiwum Białoruskiego (<http://dlibra.karta.org.pl/mab>).

W 2013 roku opracowano i zdigitalizowano **2000** stron białoruskich publikacji bezdebitowych pozyskanych dzięki współpracy z Organizacją Społeczną „Dyjariusz” z Mińska. Publikacje te, wraz z już zdigitalizowanymi w latach ubiegłych białoruskimi publikacjami drugoobiegowymi (**3000** stron) zostały wprowadzone do Biblioteki Cyfrowej MAB. Łącznie udostępniono **5000** stron pochodzących z **114** publikacji.

W 2013 roku Ośrodek kontynuował działania służące zintegrowaniu danych o istniejących w Polsce i za granicą archiwach społecznych. Do tego prowadzone były działania mające na celu poszerzenie wiedzy i umiejętności archiwistów w zakresie właściwej pracy z materiałami archiwalnymi.

Zrealizowano następujące projekty:

— **„Archiwa społeczne: ewidencja-edukacja-promocja (kontynuacja)”** – w ramach zadania wzbogacono na portalu www.archiwa.org dane o dotychczas zidentyfikowanych 396 archiwach społecznych oraz wprowadzono informacje o nowych 32 archiwach i 48 CATL-ach, czyli Cyfrowych Archiwach Tradycji Lokalnej, które powstały w 2013 roku. **W efekcie na stronie [archiwa.org](http://www.archiwa.org) zewidencjonowano 476 archiwów społecznych.** Nastąpiła też aktualizacja treści otwartych baz danych udostępnionych na portalu.

W celu integracji narzędzi programistycznych sieci CATL z archiwami społecznymi prezentowanymi w bazie [archiwa.org](http://www.archiwa.org) dokonano modernizacji portalu i rozbudowano jego funkcjonalności. Dzięki temu powstała możliwość tworzenia stron domowych przez różne archiwa „tematyczne”, które nie mają możliwości prezentacji w internecie swoich zasobów, a więc – Cyfrowych Archiwów Społecznych (CAS).

W ramach projektu **zorganizowano również 2 cykle 3-dniowych szkoleń dla 46 archiwistów społecznych**. Jeden cykl szkoleniowo-warsztatowy obejmował zagadnienia z zakresu: organizacji archiwum społecznego i opisu jego zbiorów, prawa autorskiego, profesjonalnej digitalizacji dokumentów i zdjęć oraz edycji skanów, obsługi strony CATL, zasad udostępniania archiwaliów w internecie oraz zasad i metod nagrywania relacji świadków historii. Dla archiwów tych założono 24 strony CATL. Było to dopracowanie „modelu” działania dla planów przyszłego rozwoju sieci archiwów społecznych.

W ramach projektu przeprowadzono wstępne **badania społeczne**, które stały się podstawą diagnozy zawierającej informacje na następujące tematy: ogólna percepcja (sposób postrzegania) archiwistyki społecznej i archiwów, stan wiedzy na ten temat, opinie oraz oczekiwania społeczne związane z archiwistyką społeczną. Na podstawie badań opracowano raport wraz ze **strategią polityki komunikacyjnej**, która jest realizowana w 2014 roku. Strategia zakłada wzmocnienie archiwistyki społecznej jako ważnej dziedziny życia społecznego. Efektem projektu jest również spot promujący archiwa społeczne.

— **Cyfrowe Archiwa Tradycji Lokalnej** – w roku 2013 kontynuowano projekt (w ramach Programu Rozwoju Bibliotek prowadzonego przez Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego) wdrażania sieci lokalnych, społecznych archiwów przy bibliotekach gminnych, które stają się centrami aktywizującymi miejscowe społeczności do ocalania, pielęgnowania i upowszechniania „dokumentów” historii i tradycji lokalnej (www.archiwa.org/catl). Przeprowadzono trzy 3-dniowe szkolenia dla 60 bibliotekarzy, z którymi wdrożono strony internetowe CATL oraz rozpoczęto działania (wsparcie merytoryczne i techniczne) z zakresu pozyskiwania, digitalizowania i udostępniania w internecie materiałów źródłowych dotyczących ich środowiska. Projekt zakończono przygotowaniem publikacji **„Cyfrowe Archiwa Tradycji Lokalnej w Polsce – przewodnik”**, która w formie obszernego, zawierającego ponad 500 zdjęć albumu prezentuje dokonania 112 CATL-i, które powstały w czasie trwania całego projektu.

— **Cyfrowe Archiwa Tradycji Lokalnej jako forma aktywizacji Polonii i Polaków za granicą do ocalania polskiego dziedzictwa**

Celem zadania była inwentaryzacja istniejących na świecie zagranicą polskich i polonijnych archiwów społecznych, a także o przechowywanych i udostępnianych przez nie zasobach. Poprzez realizację zadania na portalu archiwa.org zostały połączone informacje o działających w Polsce i poza jej granicami archiwach społecznych. Portal archiwa.org prezentuje listę zidentyfikowanych archiwów, miejsce prowadzonej działalności (kraj, region), charakter instytucji (stowarzyszenie, fundacja, biblioteka, osoba fizyczna), opis zbiorów, typ zbieranych materiałów (fotografie, dokumenty, nagrania), sposób udostępniania (w czytelnicy, w internecie). Nawiązano kontakt z 390 potencjalnymi archiwami społecznymi za granicą, ostatecznie umieszczono na portalu szczegółowe informacje o blisko 50 archiwach poza Polską.

W ramach projektu **kontynuowano współpracę z Cyfrowym Archiwum Tradycji Lokalnej w Buenos Aires** – prowadzono działania dokumentacyjne w prowincji Misiones, w miastach: Posadas, Apostoles, Azara, Jardin America oraz w Wanda. W trakcie realizacji projektu w Argentynie udało się zarejestrować 19 relacji biograficznych oraz zdigitalizować 1300 fotografii). Część opracowanych materiałów (fotografie, dokumenty oraz fragmenty relacji dźwiękowych wraz z biogramami rozmówców i ich zdjęciami) została opublikowana na stronie biblioteka.domeyki.archiwa.org. Wszystkie materiały są udostępniane na miejscu - w Ośrodku KARTA i w Bibliotece Polskiej im. I. Domeyki w Buenos Aires.

DZIAŁALNOŚĆ EDUKACYJNA

W ramach działalności edukacyjnej zrealizowano projekty:

— **„Biblioteka miejscem edukacji o prawach człowieka: podręcznik dla edukatorów oraz szkolenia”**. Projekt realizowano w ramach programu „Nauczanie Praw Człowieka” (Teaching human rights). W oparciu o warsztaty z bibliotekarzami, opracowana została i wydana na licencji Creative Commons (CC BY-NC-ND) publikacja *„Historia a prawa człowieka – podręcznik”*. Podręcznik zyskał bardzo dużą popularność (także za granicą), jako pierwsze i bardzo dobre narzędzie do edukacji w dziedzinie praw człowieka z wykorzystaniem historycznych materiałów źródłowych (zdjęcia, dokumenty).

Podręcznik, również w języku angielskim, został dostosowany do prezentacji on-line na portalu [uczyc-sie-z-historii.pl](http://www.uczyc-sie-z-historii.pl) (gdzie zbudowano specjalną „strefę” *human rights education* <http://www.uczyc-sie-z-historii.pl/prawa/>). Uruchomiono również konkurs dla nauczycieli, bibliotekarzy, animatorów kultury na implementację zawartych w podręczniku scenariuszy we własnych środowiskach oraz opracowanie własnych – inspirowanych podręcznikiem – metod edukacji oraz prezentację ich na portalu.

— **XVII konkurs Historii Bliskiej – historyczny konkurs dla młodzieży** – w czerwcu 2013 w Zamku Królewskim w Warszawie sfinalizowano 17. edycję konkursu pt.: *„Polacy–Sąsiedzi po II wojnie światowej: przeciw sobie, obok siebie, razem... ”*.

Konkurs skierowany był do młodzieży szkół ponadpodstawowych z całej Polski, a także – po raz pierwszy – do młodzieży polskiej poza granicami kraju oraz do zespołów partnerskich (dwu- lub wielonarodowych) – polskich uczniów z ich zagranicznymi kolegami z krajów (historycznie) sąsiedzkich Polsce.

Spśród nadesłanych 100 prac (w tym 48 zespołowych) dwie prace stworzyły zespoły polsko-niemieckie, po jednej zespoły: polsko-litewski, polsko-ukraiński, białorusko-ukraiński, dwie prace nadesłali uczniowie z Ukrainy, jedną – młodzież z polskiej szkoły na Białorusi. W konkursie uczestniczyło w sumie 228 uczniów, w tym: 163 dziewczęta (71%) i 65 chłopców; prace nadeszły z 81 szkół z 76 miejscowości całej Polski (i kilku spoza kraju).

Młodym autorom towarzyszyło 95 opiekunów – przeważnie nauczyciele historii i języka polskiego, ale także lokalni pasjonaci historii czy działacze stowarzyszeń i członkowie rodzin.

Przyznano 16 nagród I, II i II stopnia (11 zespołowych i 5 indywidualnych), 8 wyróżnień I stopnia (4 zespołowe i 4 indywidualne) oraz 3 nagrody i 1 wyróżnienie I stopnia specjalne – przyznane dla zespołów biorących udział w ścieżce międzynarodowej konkursu. Przyznano także 13 wyróżnień II stopnia (7 zespołowych i 6 indywidualnych) – w postaci książek wysyłanych pocztą.

Konkurs HB należy do sieci EUSTORY – międzynarodowego stowarzyszenia skupiającego organizatorów podobnych konkursów z 23 krajów europejskich. Laureaci konkursów oraz nauczyciele-opiekunowie prac uczestniczą w wielu międzynarodowych spotkaniach, warsztatach i seminariach. Latem/jesienią 2013 kilkoro laureatów uczestniczyło w 2 szkołach EUSTORY: szkoła letnia w Helsinkach na temat "Bridging the Gap of Civil War: Nation Building in Europe in the Aftermath of WWI"; akademia jesienna w Lublanie – "The End of Empires: New Borders, New States, New Loyalties?"

Po raz pierwszy od początku trwania konkursu, ze względu na niemożność znalezienia źródeł finansowania, nie ogłoszono kolejnej edycji konkursu. W 2014 roku konkurs nie jest realizowany.

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

I. KWARTALNIK HISTORYCZNY „Karta”

W 2013 roku ukazały się numery 74–77 kwartalnika „Karta”. Na ich łamach podjęte zostały między innymi następujące tematy: Litwa zapalna – wybór litewskich wspomnień i dokumentów opowiadających o okresie 1920–38, pozwalający zrozumieć nastawienie ówczesnego społeczeństwa litewskiego do Polaków (nr 74); cztery dekady historii Łodzi (do 1939) – obraz miasta złożony ze wspomnień jego mieszkańców (w tym tłumaczenia z angielskiego, niemieckiego i jidysz) oraz tekstów z ówczesnej prasy, bogato ilustrowany archiwalnymi zdjęciami (nr 75); wybór z 60 dzienników Polaków zabitych w Katyniu (nr 76); Przed KARTĄ 77 – „Praska wiosna” i normalizacja opowiedziana z perspektywy uczestników wydarzeń oraz polemika Vaclava Havla z Milanem Kunderą dotycząca czeskiego losu (tłumaczenie z czeskiego) (nr 77).

W ubiegłym roku „Karta” utrzymywała swój albumowy charakter (w każdym numerze na 160 kolumnach około 100 fotografii, w tym w każdym numerze album tematyczny), przy stałej wysokiej jakości edytorskiej.

II. KSIĄŻKI

Ośrodek przygotował i wydał w 2013 roku następujące publikacje:

— **„Irena Jarosińska. Pismo obrazkowe”**, red. **Joanna Łuba, Agata Bujnowska**, album prac fotograficznych Ireny Jarosińskiej, jednej z pierwszych i najważniejszych w powojennej Polsce fotoreporterów i fotografów prasowych. W albumie znalazły się również teksty Chrisa Niedenthala, Tadeusza Rolke, Anki Ptaszkowskiej i Kuby Dąbrowskiego.

— **Jakob Littner, „Moja droga przez noc”**, opowieść o losach niemieckojęzycznego Żyda, trafiającego w czasie wojny do Krakowa, potem Lwowa i Zbaraża.

— **Marceli Najder „Rewanż”**, książka w serii „Żydzi polscy”, relacja Żyda ukrywającego się w Kołomyi w schronie u polskiego gospodarza.

— **Anatolij Marczenko**, „**Moje zeznania**”, książka w serii „Świadectwa. Rosja XX w.”, szczerą relacją rosyjskiego dysydenta z pobytu w więzieniach w okresie postalinowskim.

— **Anja Lundholm**, „**Wrota piekieł. Ravensbrück**”, książka w serii „Świadectwa. Niemcy XX w.”, opowieść Niemki uwięzionej w obozie w Ravensbrück o codzienności najniższych warstw więziennej społeczności.

— „**Wyklęci. Podziemie zbrojne 1944-1963**”, red. **Marta Markowska**, montaż świadectw – notatek, listów, rozkazów, wspomnień – opowiadających o leśnych oddziałach żołnierzy, którzy nie uznali końca wojny i z bronią w ręku walczyli z sowieckim ustrojem panującym w nowej polskiej rzeczywistości. Książka wydana wspólnie z Fundacją Niepodległości.

— **Iwan Sołoniewicz**, „**Rosja w łagrze**”, książka w serii „Karty historii”, opowieść o funkcjonowaniu i przechytzeniu systemu, świadectwo demaskujące „komunistyczny raj”. Książka wydana wspólnie z PWN.

— **Ks. Józef Mroczkowski**, „**Obserwator**”, książka w serii „Karty historii”, rozbudowana kronika parafialna, obrazująca dramatyczny czas dla parafii na pograniczu polsko-ukraińskim w latach 1939-47. Książka wydana wspólnie z PWN.

— „**Całopalny. Protest Ryszarda Siwca**”, red. **Agnieszka Dębska**, publikacja broszurowa przybliżająca postać Ryszarda Siwca i okoliczności jego dramatycznego protestu oraz przedstawiająca dzieje walki o upamiętnienie tej postaci – w PRL i w III Rzeczypospolitej. Publikacja połączona była z upamiętnieniem Ryszarda Siwca na Stadionie Narodowym w Warszawie.

— „**Cyfrowe Archiwa Tradycji Lokalnej w Polsce – przewodnik**”, podsumowanie projektu CATL – opisane są zespoły realizatorów w poszczególnych bibliotekach, a także skupione wokół bibliotek i współpracujące środowiska; różne działania i aktywność nie tylko dla ocalania pamięci, ale także prowadzenia edukacji historycznej).

— „**Historia a prawa człowieka – podręcznik**”, podręcznik – pierwsze narzędzie do edukacji w dziedzinie praw człowieka z wykorzystaniem historycznych materiałów źródłowych.

III. WYSTAWY

Ośrodek przygotował również wystawy:

— „**Solidarni z Afganistanem**”. Wystawa przygotowana na zlecenie MSZ jako część ekspozycji stałej Muzeum w Heracie w Afganistanie.

— „**Osiem dekad ZUS-u 1934-2014**”. Wystawa przygotowywana na zlecenie Zakładu Ubezpieczeń Społecznej w związku z 80- leciem tej instytucji w 2014 roku.

INDEKS REPRESJONOWANYCH

Ośrodek KARTA, zmuszony - po 25 latach realizacji - do zamknięcia programu dokumentacyjno-badawczego Indeks Represjonowanych, zwrócił się do Instytutu Pamięci

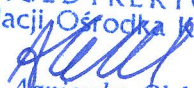

Narodowej z propozycją jego przejęcia. IPN zobowiązał się do kontynuowania tego ważnego przedsięwzięcia, dokumentującego imiennie losy obywateli II Rzeczypospolitej poddanych represjom sowieckim po 17 września 1939 roku. Do końca kwietnia 2013 program prowadzony był przez Ośrodek KARTA, następnie został on uruchomiony w Instytucie, który zajmuje się udostępnianiem zgromadzonego zasobu danych oraz kontynuacją prac badawczych.

Indeks Represjonowanych działa od stycznia 1988, prowadzony od lat 90. przez środowisko KARTY wspólnie z partnerami zagranicznymi, głównie Stowarzyszeniem Memoriał w Moskwie. W roku 2002 patronat nad nim objął IPN. Nowe warunki dostępności archiwów posowieckich w Rosji, a także procedury finansowania badań naukowych w Polsce sprawiły, że społeczny charakter programu przestał być napędem, a stał się przeszkodą, uniemożliwiającą dalszą jego realizację siłami organizacji pozarządowej. Dorobek programu: 316 tysięcy biogramów udostępnianych w Internetowym Centrum Indeksu Represjonowanych (www.indeksrepresjonowanych.pl), 1,2 miliona biogramów w bazie roboczej wraz z podstawą w dokumentacji źródłowej - po jego przekazaniu poszerzany będzie przez IPN. Instytut przejął od Ośrodka podjęte przed laty zobowiązanie, że los każdego z prześladowanych, o ile to tylko okaże się możliwe, Rzeczpospolita przedstawi imiennie, w ten sposób zapisując go w historii.

W 2013 roku jako podsumowanie działań Indeksu Ośrodek zrealizował dwa projekty:
— **wydanie płyty DVD/CD zawierającej bazę danych biogramów pochodzących z 21 w pełni zweryfikowanych zestawień (29 woluminów) serii wydawniczej programu „Indeksu Represjonowanych”**. Umieszczona na płycie baza danych zawiera ponad 194 500 biogramów osób represjonowanych. Na płycie został umieszczony tekst podsumowujący działalność programu oraz wstępy historyczne pochodzące ze wszystkich tomów „Indeksu”. Płyta została wydana w nakładzie 8500 sztuk i została rozpowszechniona bezpłatnie jako dodatek do kwartalnika historycznego „Karta” nr 76.

— **przygotowanie i wydanie drukiem XXI tomu serii „Indeks Represjonowanych” pt. *Zabici w Katyniu — Alfabetyczny spis 4415 jeńców polskich z Kozielska zabitych w kwietniu-maju 1940, według źródeł sowieckich, polskich i niemieckich***, red. Aleksandr Gurjanow, Anna Dziekiewicz. Publikacja jest uzupełnioną i zaktualizowaną o nowe źródła wersją tomu *Rozstrzelani w Katyniu*. Tom zawiera biogramy 4415 jeńców obozu w Kozielsku wraz z niezbędnym wprowadzeniem historycznym, szczegółowym opisem metodologii prac weryfikacyjnych oraz wykazem wykorzystanych źródeł. Ustalono m.in. że oprócz 4408 osób wymienionych w „kozielskich” listach wysyłkowych, w ramach realizacji decyzji BP KC WKP(b) z 5 marca 1940 rozstrzelano także siedmiu jeńców obozu kozielskiego, którzy na tych listach nie figurują. Opracowane spisy ofiar Zbrodni Katyńskiej są wykorzystywane przez rosyjski Ośrodek Badań, Informacji i Upowszechniania (NIPC) „Memoriał” w Moskwie jako cenny materiał dowodowy w procedurze prawnego uznania osób straconych za ofiary represji politycznych, zgodnie z rosyjską ustawą „O rehabilitacji ofiar represji politycznych”.

WICEDYREKTOR
Fundacji Ośrodka KARTA

Agnieszka Gleb

DYREKTOR
Fundacji Ośrodka KARTA

Artur Józwiak